

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ДІАЛОГ ПРАВОВИХ КУЛЬТУР ЯК ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Правові системи всіх країн не існували і не існують ізольовано. Вони тісно взаємодіють один з одним, ведуть між собою нескінченний культурний діалог [1, с. 21]. В основі діалогу, зазвичай, потреба в налагодженні взаємозв'язків між народами, необхідність у взаємодопомозі та взаємозбагаченні. Діалог культур, у свою чергу, є об'єктивною необхідністю та умовою розвитку різних культур. У процесі, діалогу культур виникає взаєморозуміння, що сприяє мирній співпраці та взаємозбагаченню, як духовному, так і матеріальному [2, с. 24].

Для того щоб культурний діалог уможливився, необхідно дотримання певних умов. Передусім це визнання всіма його учасниками певних загальних рамок, спільного простору діалогу. Отже, різні культури можуть взаємодіяти тільки за умови існування певної єдності. Такі спільні рамки існують у межах окремих країн у вигляді їхніх конституцій та правових систем, а у масштабі світу – у вигляді Всесвітньої Декларації прав людини і системи міжнародного права. Проблема в тому, що в системі міжнародного права є чимало прогалин, які заважають урегулюванню низки проблем, що виникають сьогодні у світі.

Інша умова можливості міжкультурного діалогу: переконаність у його плідності, тобто установка на необхідність розширення способів розуміння світу та людини, на важливість виходу за рамки власної культурної обмеженості й разом із тим визнання рівної участі партнерів у діалозі. Проте, друга умова міжкультурного діалогу сьогодні відсутня у більшості випадків. Оскільки майбутнє цивілізації пов'язане саме з міжкультурним діалогом, головні проблеми сьогодні: створення умов для нього – загального єдиного ціннісного простору та взаємної поваги. Це практично дуже складно. Але іншого шляху немає. Глобалізація не знімає цих проблем, а лише загострює їх [3, с. 9].

Наголосимо, що абсолютна більшість сучасних держав не гомогенні ні в етнічному, ні в культурному вимірі. У світі формується якісно нова світова культура, зростає взаємопроникнення культур, полегшується доступ до цінностей різних цивілізацій [4, с. 10]. Нині важко знайти етнічну спільноту, яка не відчувала б впливу культур інших народів. Етнічні спільноти об'єднуються для боротьби за політичну владу, територіальну цілісність, національну культуру, за можливість володіти природними ресурсами. Народи та етноси намагаються зберегти та розвинути свою цілісність та культурні абрисы [5, с. 52].

Необхідність діалогу правових систем і правових культур зумовлена неминучістю співіснування сучасних цивілізацій, що з кожним днем стає більш очевидним. Замкнутість існування правових систем призводить до застою, внаслідок чого питання їх подальшого розвитку стають більш проблематичними і не можуть відповідати потребам і інтересам сучасного суспільства. Вихід за рамки національного бачення права, примат загальнолюдських цінностей у розвитку цивілізації та її правової складової – ставиться головною вимогою в

розвитку сучасного суспільства. Сучасний світ характеризується наростаючою тенденцією до інтеграційних процесів шляхом взаємодії правових систем [6, с. 135].

Сучасний світ не може існувати в умовах замкнутості правових культур. Відбуваються процеси правової акультурації, тобто взаємодії між правовими культурами на рівні законодавства, судової практики, юридичної науки, юридичної освіти. Результати правової акультурації можуть бути позитивними й негативними.

Глобальною акультурацією є рецепція права, під час якої відбуваються глибинні зміни у правовій культурі. Деформація правової культури під впливом іншої (чи інших) правових культур, що створює напругу в правовій сфері й ускладнює правовий розвиток, носить найменування правової декультурації [7, с. 18].

Діалог правових культур повинен здійснюватися виходячи з того, що повна і неспотворена картина правового регулювання в суспільстві може бути складена на основі пізнавального матеріалу, добутого в результаті, наукового, нормативного і ціннісного осягнення юридичної дійсності [8, с. 76-77]. Однієї форми пізнання, навіть якщо вона наукова, недостатньо. Жодну з форм не можна штучно перебільшувати за рахунок інших. Тільки разом, а не кожна окремо, вони можуть претендувати на пояснення реальності.

Правова культура України, як елемент правової системи країни, являє собою симбіоз елементів окремих типів правових традицій та правових культур [9, с. 16]. Діалог між ними забезпечує ефективне функціонування національної правової системи, її інтеграцію в систему регіонального, міжнародного та наднаціонального права. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження національної правової традиції України, її національної самобутності зіштовхується з вимогами, які пред'являє глобалізація.

Список використаних джерел:

1. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. М. : Языки рус. культуры, 1999. – 447 с.
2. Шейко В. М. Генеза та еволюція діалогу культур у цивілізаційному глобалізаційному світі / В. М. Шейко // Культура України: Збірник наукових праць. – 2011. - Вип. 33. - С. 19-31.
3. Єдність світу і розмаїття культур (Матеріали круглого столу українських та російських філософів) // Філософська думка. – 2011. - № 4. – С. 548.
4. Фоменко Н. А. Туризм: діалог культур і освітніх систем / Н. А. Фоменко // Наукові записки КУТЕ. Вип. 16. – 2014. – Серія «Філософські науки». – С. 921.
5. Кравчук О. А. Культурні складові етнічної свідомості / О. А. Кравчук // Культура і сучасність : Альманах. – К. : ДАКК:М, 2004. № 1. – С. 52-62.
6. Бехруз Х. Універсалізм і релятивізм цінностей у контексті діалогу правових культур / Х. Бехруз // Філософія права і загальна теорія права. – 2012. № 2. – С. 128-138.
7. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : Автореф. ... дис. д-ра юрид. наук за спеціальністю

12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Ю. М. Оборотов; Одеська національна юридична академія. – О., 2003. – 38 с.

8. Мальцев Г. В. Социальные основания права / Г. В. Мальцев. – М. : Норма, 2007. – 704 с.

9. Бірюков Р. М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації) : Автореф. дис. ... канд.. юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Р. М. Бірюков ; Міжнародний гуманітарний університет. – Одеса, 2011. - 20 с.